

ПРИКАЗИ

УДК 327::911.3(497.115)
(049.3)

Александар Саша Гајић

Миломир Степић, *Косово и Метохија – постмодерни геополитички експеримент*, Институт за политичке студије, Београд, 2012.

Књига *Косово и Метохија – постмодерни геополитички експеримент* очигледан је показатељ колико је значајно појачање у научноистраживачком смислу

Институт за политичке студије добио доласком проф. др Миломира Степића у његове редове. Овог угледног универзитетског професора политичке географије и геополитике (сада већ) средње генерације, те аутора више значајних стручних монографија, заслужено прати репутација водећег српског геополитичара, стратега и геоекономисте, и ова књига може се посматрати и као још један несумњив доказ у прилог томе.

Но, Степићева нова монографија о Косову и Метохији је много више од тога: она је и сведочанство о истрајности, и научно-стручног рада и моралног интегритета једног од савремених српских врхунских стручњака. Није у питању тек то што књига представља синтезу Степићевог континуираног бављења геополитичким димензијама Косова и Метохије последњих 18 година, нити што она, заправо, представља „наставак“ монографије *Косово и Метохија – политичко-географске и геополитичке перспективе* из ратне 1999. године, која из рада у рад, из поглавља у поглавље, сложене проблеме

Косова и Метохије обрађује значајки, користећи знања и методе теоријске, опште и регионалне (балканске) геополитике са циљем да објасни, растумачи, али и да пружи прогнозе и предлоге, све имајући у виду савремено стање ствари – геополитичке односе, интересе и процесе – који се одвијају у овом или поводом овог простора. На све то нас је Степић навикао и високи квалитет се од њега просто очекује. Највећа важност књиге је ипак та што је она још један корак у наставку „мисије“ коју је Степић одредио као циљ свог стручног деловања, још пре више од две и по деценије, када је отпочињао његов научни рад. Ова „мисија“ се састоји у томе „да силом научних аргумента победи псеудостручна релативизовања политичке географије, а посебно неугасла сумњичења њој блиске геополитике, те да учини све како би ове две дисциплине заузеле своје место које им у савезу српске науке несумњиво припада. Исто тако, она је покушај да се без комплекса осветли суштина „српског питања“, а то је његова географска и геополитичка димензија.“¹, додајемо – са искреном бригом и саосећањем са тешком судбином сопственог народа која никако не умањује, не искривљује

објективност Степићевих увида, већ их, напротив, појачава.

Са данашње временске дистанце, у време издавања нове књиге о Косову и Метохији, јасно је да је Степићева „мисија“ у оба своја дела уродила плодом: у првом делу ради се о несумњивом тријумфу Степићевог научног приступа. Данас ни стручна (у свом највећем делу), а поготово не шира јавност, више не подлежу сумњама у стручну релевантност геополитичког и геостратешког приступа (који је у претходним деценијама доживео и својеврсну рехабилитацију и нови процват и у светским и у нашим, регионалним оквирима), већ га, напротив, сматра неупитним. Иако због опортунизма заобилажена од стране овдашњих политичких елита, настојања Степића и других научних и јавних делатника незаустављиво продиру и поступно преобликују перцепције о суштински битној геополитичкој димензији „српског питања“. Другачије речено – шири се свест да је (парафразирајући једну од кључних Степићевих теза која је била и наслов једне од његових претходних књига) „српско питање – геополитичко питање“. Трагично је само што је победносни ход Степићевих базичних залагања пратило дводеценијско „дробљење“, губљење територија и становништва те реал-политичко тумарање српских политичких

1 Степић Миломир, *Увртлогу балканизације*, предговор, Службени лист СРЈ, Београд, 2001, стр. 10

елита који нису имале (или нису хтеле да имају) ухо за праве геополитичке композиције.

Дакле, као израз истрајности свих тежњи и усмерења које кра-се његов укупан досадашњи рад, Степић се у новој монографији изнова бави косовско-метохијским геополитичким „гордијевим чвором“. При томе, он је поту-но свестан важности теме (како вели, сувише озбиљне да би се препустиле само политичарима несклоним дугорочном проми-шљању и стратешким погледима) и њене захтевности која изискује „посебни истраживачки сензиби-литет, способност мултидисци-плинарног приступа, спремност на тешкоће, сумњичење и заме-рање „ауторитетима“, суочавање са опасностима теоријског рада и замкама скривених истина, фал-сификованих података и мани-пулативних чињеница“.² И поред највиших очекивања, Степић нас садржином своје књиге поново пријатно изненађује: његов стил је, упркос сложеној тематици и методама које користи, још пит-кији, једноставнији и приступач-нији него пре. Његова реченица сада већ потпуно одише зрелом једноставношћу једног врхунског зналаца. Садржински, „рад је прот-кан појмовно-категоријалним иновацијама, геополитичким

неологизмима, концептуалним специфичностима, оригинал-ним методолошким приступима, сврсисходним имагинацијама и апликативним аспектима геополитике.“³

И раније су Степићеве слико-вите, а геополитички референтне синтагме – попут „хрватске геополитичке чељусти“ или „српског „Хартленда“ на Балкану“ – што су спајале теоријски прецизна одре-ђења са јасно уоченим геострате-шким намерама, бивале снажно и трајно „урезане“ у памћење сваког ко се латио његових ранијих књи-га. Са сликом Косова и Метохије као „геополитичке тврђаве“, са својим зидинама и капијама што надзире централну комуника-циону вертикалу полуострва, ова „традиција“ пружања сликовитих а неспорно тачних геополитич-ких метафора добила је пуноправ-ног наследника.

Шта чини Косово и Метохи-ју „геополитичком макро-тврђа-вом“? Географске датости, „до-бри природни предуслови, како за одбрану тог простора, тако и за офанзиву према истоку, југои-стоку и југозападу... Планинским венцима заштићене котлине нај-већи део немањићког периода... биле су државно средиште у те-риторијално-морфометријском смислу.“⁴ Степић нам описује

2 Степић Миломир, *Косово и Метохија – постмодерни геополитички експе-римент*, ИПС, Београд, 2012, стр. 8

3 Исто; извод из рецензије академика Ча-слава Оцића, стр. 231

4 Исто, стр. 31

„основну макротврђаву“ коју чине „двориште“ састављено из два дела – Великог Косова и Метохије са мањим ободним котлинама и Дреничком висијом („унутрашњим бедемом“) између њих; „бедеме“ у виду планинских венаца који уоквирују котлинско двориште у квадратни облик; „капије“ (пролазе) као саобраћајне, орохидрографске и геостратешке улазе и излазе из „тврђаве“, од којих су најзначајније „северна капија“ (Ибарска клисура) и „јужна капија“ (Качаничка клисура). Такође, Степић уочава и „проширену тврђаву“ на истоку, тј. простор Лаба (Мало Косово), новобрадску Криву Реку, Горњу Мораву и Изморник који, заједно са „основном тврђавом“, творе територију АП Косово и Метохија. Надаље, он објашњава како је котлинско двориште, и основне и проширене „макротврђаве“, „захваљујући „зидинама“ високих планинских венаца, добро заштићено од спољашњих деструктивних упуцавања, иако без свеколиког антропогеног „одбрамбеног система“, та баријера не може бити довољна и остаје само природна предиспонираност“. „Капије“, селективним „отварањем“ једних а „затварањем“ других, сходно историјским околностима и геополитичкој стварности, могу да служе као интеграционе „копче“ са окружењем, али и ефикасне „рампе“ за

везе на другој страни.⁵ Због тога, Степић посматра етничко ширење Арбанаса под подстрецима великих сила – управо као освајање „макротврђаве“ кроз југозападне пролазе, те њено претварање у сопствену „макротврђаву“ за даље стратешко ширење на исток, североисток, северозапад и југоисток. За њега је неупитна геополитичка артикулисаност и планираност вишефазног „великоалабанског пројекта“ конкретизованог као територијална трансгресија пре свега у косовско-метохијском простору. Степић зато сматра да је потпуно погрешно посматрати процесе арбанашке експанзије само као последицу спонтаног ширења и умножавања њихове популације услед недостатка животног простора. Сазнања која баратање геополитичким инструментаријумом пружају – потпуно му иду у прилог.

У овом увиду смештена је основна и суштински кључна теза коју ће касније, кроз целу књигу, Степић зналачки чињенично операционализовати и доказивати. Она је дата већ и у самом наслову књиге – да се проблем Косова и Метохије мора у геополитичком смислу сагледавати пре свега као један „експеримент“, односно, као вештачки покренут процес, уз стварање нових или подстицање постојећих услова и околности,

5 Исто, стр. 36

и то од стране спољашњег фактора – великих сила, пре свега оних западних. Велике силе то чине како би са овладавањем косовско-метохијском „геополитичком тврђавом“, а кроз стварање косовске псеудо-државе, контролисали средишњи простор и Балканског полуострва и тамошње главне путне правце како би, преко тога, створиле нови однос снага у међудржавним односима на Полуострву зарад постизања ширих геостратешких и геополитичких циљева. Степић, као сваки врсни геополитичар, ове „просторне игре“ уочава у дужим историјским релацијама. Зато, у атлантистичком „експерименту“ који подржава арбанашки фактор, он види наставак онога што је Цвијић пре читав век уочавао у ономе што је чинила ондашња Турска која је „радила свим средствима да у Старој Србији, специјално у косовској и метохијској области, уништи српски народ и област арбанашког елемента протегне што више на исток и североисток, да тако утисне клин у српско тело“,⁶ односно исто оно што је Јован Томић (чији је уводни цитат и носећи лајтмотив Степићеве књиге) 1913. године примећивао када је писао да „пустоносна арбанашка река није напуштала своје корито нити га често мењала због природне јој брзине њена тока“; ... „она

је то чинила зато што су јој нарочито отворани проломи тамо где се желело нанети што више пустоши“ ... као „потребна ономе ко њом руководи у политичке сврхе.“⁷

Са намером пружања отпора овој „стихији“ која се огледала у ратовима, прогонима и редуковању и фрагментацији српских територија, Степић обрађује хронологију „геополитичког експеримента“ у запаљивој балканској лабораторији. Он то чини на вишеструко успешан начин: уз приказивање односа демографије и геополитике – он објашњава зашто је простор Косова и Метохије и даље место популационог обнављања, тј. већег природног прираштаја Срба гледајући целу Србију; уз анализу физичко-географских основа геополитичког положаја Косова и Метохије – он објашњава зашто тај простор, иако у морфометријском смислу немају централну позицију на Полуострву већ претеже ка Јадрану, тј. његовом западном делу, има значај геополитичког централитета услед пружања траса полуострвских комуникационих трансферзала које кроз њега пролазе или га тангирају; уз описивање интереса суседних држава, регионалних сила и великих сила – Степић објашњава глобални геополитички значај Косова и Метохије као

6 Исто, стр. 67

7 Исто, стр. 5

карике у оквиру „балканског геополитичког и геостратегијског лука“ атлантистичке геополитике што се креће „од обуздавања у проширење“ ка истоку и, наспрот њој, континенталне евроазијске алтернативе и могућности које она отвара..... Степићева мултифакторска анализа, а потом и синтеза, процесе на и Косову и Метохији и целом Балкану, где се континуирано одвија територијално сузбијање и расрбљивање српског етничитета, дешифрује у „геополитичком кључу“. Закључак који стечени увиди намећу је да су „Србија, српски народ и српски национални интереси постали таоци евроатланског таласократског геополитичког курса српких вођа. Директна цена такве оријентације јесте губитак Косова и Метохије...“⁸

Бројни пасажии књиге *Косово и Метохија - постмодерни геополитички експеримент*, надаље, са лакоћом обрађују географска својства, природна богатства и етнодемографске прилике на Косову и Метохији, те интересне и геостратешке пројекције на њему и око њега, како би, са стеченим поузданим предзнањем, била „претресана“ најделикатнија питања импликација могућих крајњих „решења“ косовског-метохијског „ребуса“. То су: замрзну-

ти конфликт, ампутација са или без признања Србије, редефинисање статуса унутар српског суверенитета или територијална подела. Уз добро аргументовано становиште да са одвајањем Косова и Метохије од Србије, тј. одустајање Србије од овог простора, не би биле намирене ни амбиције великих сила које стоје иза овог „геополитичког експеримента“, а ни претензије Арбанаса (којима је овладавање „макротрвљавом“ само одскочна даска за стварање „нових жаришта“ ради прекомпоновање граница у циљу реализације „великоалбанског пројекта“, чиме би се трајно променио однос снага на Балкану), Миломир Степић детаљно промишља све варијанте могуће поделе Косова и Метохије: регионално-географска редукција, територијална компензација (целовита и парцијална размена територија), етнопросторне опције (мултиетничка фрагментација, етно-ексклавијација), те процентуално-арбитрарне, економско-финансијске и функцијско-гравитацијске опције, укључујући и питање њихове геополитичке целисходности. Уз закључке о нецелисходности свих варијанти поделе (које остављају незадовољним обе стране, а не отклањају стварне узроке дуготрајне кризе међуетничких односа нити њихове спољне геополитичке подстреке), Степић тврди да је

8 Исто, стр. 208

подела територија у супротности са дугорочним српским интересима. Он као краткорочни српски геополитички циљ види активнији и офанзивнији ангажман у амортизацији трајног одузимања Косова и Метохије од Србије, у смислу политичког-дипломатског одржавања *status quo*-а и „замрзавања конфликта“ до по Србију повољније констелације снага, а са њима и стратешки, дугорочни рад. Овакав рад претходно изискује идентификацију теоријски утемељених глобалних геополитичких стратегија и њихових конкретизација у просторима где живе Срби, те практичну реоријентацију у складу њим. Савршено схватајући да је проблем везан за „геополитички експеримент на Косову и Метохији“ део ширег проблема, Степић се залаже за активно концентрисање на „стратешком јачању Србије и свих српских земаља у духовном, економском, културном, пропагандном, дипломатско-политичком, војном и другом смислу како би спремно дочекале повољнију констелацију глобалних, европских и балканских геополитичких прилика за поништавање фактичког стања сецесије.“⁹ А за даље, на стручним основама и уз помоћ приступачне научне методологије, по Србију и Балкан шире гео-

политичко промишљање начина постизања овог дугорочног циља – остављен је простор за неку наредну геостратешку анализу и књигу...

9 Исто, стр. 212